

i.13. Me-lui murriztapena (*etorri natzaizu*)

Egilea: Endika Legarra

Nola aipatu: Legarra, Endika. (2022). Me-lui murriztapena (*etorri natzaizu*). In Bilbao, Kristina, Ane Odria, Ane Berro, Josu Landa & Beatriz Fernández (eds.), *Euskara Bariazioan / Basque in Variation (BiV)* (3. arg.). UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. [Interneten eskuragarri: <https://basqueandbeyond.ehu.eus/biv/?o=chapters&id=1&e=5&h=eu>]. ISBN: 978-84-1319-456-1.

Gako-hitzak

datiboak, kasua, komuntadura/klitikoak, Me-lui murriztapena, Pertsona-Kasuaren Muga

Deskribapena

Euskaraz kasu gramatikala, hots, ergatiboa, absolutiboa eta datiboa daramaten izen sintagmek, aditzarekin komuntadura egiten dute, aditz sintetiko nahiz analitikoetan. Komuntadura, pertsona eta numeroaren arabera da, eta 1., 2. eta 3. pertsonak bereizten dira, singularrean eta pluralean. (1) adibidean, hiru kasuok biltzen dituen aditz ditransitiboa dugu:

(1)	Zuk	niri	liburua	eman	didazu
	zu.ERG	ni.DAT	liburua.ABS	eman.PTCP	3ABS.edun.1SG.DAT.2SG.ERG

Alabaina, komuntadurak zenbait muga ditu. Horietako bat Me-lui Murriztapena (ingelesez, Me-lui Constraint), *Pertsona-Kasuaren Muga* izenez ere ezaguna dena. Murriztapen honek forma datibodunei eragiten die, eta bereziki ditransitiboei, hots, hiru pertsona barnebiltzen dituztenei. Murriztapen honen arabera, aditzean datibo klitikoren bat egonez gero, absolutibo klitikoak 3. pertsonakoa izan behar du. Alegia, ezin dira datiboa (pertsona edozein izanda ere) eta 1. edo 2. pertsonako absolutiboa konbinatu. Beraz, (2)ren moduko perpausak ezgramatikalak dira, hizkera

edozein dela.

(2)	*Zuk	ni	harakinari	saldu	naiozu
	zu.ERG	ni.ABS	harakina.DAT	sal.PTCP	1SG.ABS.edun.1SG.DAT.2ERG

(Laka
1993a)

Albizuren (1997) hitzetan, murriztapen hau osagarri zuzenaren eta zehar osagarriaren arteko komunztadura marken konbinazio partikularren aurkako baldintza morfologiko bat da. Perpaus ditransitiboetako osagarri zuzena mugatzen du, hain zuzen ere. Ezaugarri hau ohikoa da beste hainbat hizkuntzatan ere, esaterako, hizkuntza erromantzeetan. Fenomeno unibertsal baten aurrean gaude, beraz.

Esan bezala, Pertsona-Kasuaren Muga forma ditransitiboen ezaugarria da nagusiki; forma iragangaitz datibodunetan ez da hain modu hertsian behintzat. Egitura hauetan, datibo klitiko bat eta 1. edo 2. pertsonako absolutibo klitiko bat konbina daitezke, aditz sintetiko zein analitikoetan. Forma sintetikoak hizkera guztietan lekukotzen dira, maiztasuna gorabehera, ondoko adibidean bezala:

(3)	Ni	zuri	berandu	natorkizu
	ni.ABS	zu.DAT	berandu	1SG.ABS.etor.2SG.DAT

Analitikoek kasuan, ordea, sortzen diren formak arraroak edo behintzat, erabilera murriztekoak dira. Edonola ere, hizkera batzuetan beste batzuetan baino ohikoagoak eta beraz, onargarriagoak dira. Hori dela eta, hizkera eredutzat hartu ditugu mota honetako egiturak (4).

(4)	Ni	zuri	etorri	natzaizu
	ni.ABS	zu.DAT	etor.PTCP	1.SG.ABS.izan.2DAT

Bestalde, esan beharra dago forma hauek testu zaharretan ere lekukotzen direla –ikus adibidez Etxepare eta Oihartzabal (2008, 2013), nafar-lapurterako–. Egungo euskarari dagokionez, neurri handi batean forma idatzi eta jasoetan lekukotzen dira batez ere.

Datu-basearen emaitzak

Ezaugarri honen banaketa dialektala ez da zurruna. Izan ere, hizkera eredu Euskal Herri osoko herrietan lekukotzen da, besteak beste Mungian, Goizuetan eta Ziburun. Dena den, aztertutako hizkera gehienetan ez da lekukotzen.

Laburbilduz, Me-lui murriztapena egitura ditransitiboetako ezaugarria bada ere, egitura iragangaitz datibodunetan ere murriztapen honen zantzuak topa daitezke, batez ere forma analitikoetan.

Aipamenak

Albizu, Pablo. 1997. «Generalized Person Case Constraint: A case for a syntax-driven inflectional

morphology». In Myriam Uribe-Etxebarria and Amaia Mendikoetxea (eds.), *Theoretical issues on the morphology-syntax interface. [Supplements of the International Journal of Basque Linguistics and Philology (ASJU) XL]*. Donostia: UPV/EHU. 1-33.

Etxepare, Ricardo and Beñat Oyharçabal. 2008. «Bi datibo egitura ifar-ekialdeko zenbait hizkeratan». *Lapurdum*, 13. 145-158.

Etxepare, Ricardo and Beñat Oyharçabal. 2013. «Datives and adpositions in north-eastern Basque». In Beatriz Fernández and Ricardo Etxepare (eds.), *Variation in datives: a microcomparative perspective*. New York: Oxford University Press. 50-95.

Laka, Itziar. 1993a. «The Structure of Inflection: a Case Study in X° Syntax». In José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina (eds.), *Generative Studies in Basque Linguistics. Current Issues in Linguistic Theory*. John Benjamins Publishing Company. 21-70.

